PROBLEME DE ORTOGRAFIE

NOUA ORTOGRAFIE ŞI ISTORIA LIMBII LITERARE

DE

J. BYCK

Deşi s-a vorbit multă vreme despre o ortografie a limbii romîne, deşi fosta Academie Romînă s-a arătat preocupată de stabilirea normelor ortografice şi a dat publicităţii cîteva hotărîri privitoare la regulile scrierii limbii romîne, totuşi noi nu am avut pînă astăzi o ortografie. Cei ce discutau înăuntrul vechii Academii problema scrierii trăiau rupţi de realitate; ei nu aveau în vedere criterii ştiinţifice, făceau abstracţie de istoria limbii romîne şi nu ţineau seama de scrisul marilor noştri scriitori. Lipsite de autoritatea lucrului bine chibzuit, regulile ortografice impuse în diverse rînduri de vechea Academie nu au fost luate în consideraţie de nimeni.

« Societatea Academică — scria Odobescu în 1874 — nu poate încă lua asupră-şi de a impune o sistemă oarecare de ortografie; ea admite dar deocamdată fără de a le judica orice fel de scriere » [1]. Nici după această dată nu s-au schimbat lucrurile. În şcoală şi în publicistică, în tipăriturile oficiale ca şi în cele ale particularilor domnea bunul plac; fiecare profesor propovăduia sistemul său propriu, fiecare ziar şi fiecare editură ţineau la particularităţile lor ortografice, fiecare cărturar îşi avea ortografia proprie.

Această situaţie anarhică începută la 1860, o dată cu introducerea oficială a alfabetului latin în locul celui chirilic [2], a ţinut pînă în zilele noastre, cînd scrierea a ieşit din cadrul preocupărilor unui cerc restrîns de oameni şi a devenit o preocupare a clasei muncitoare şi o problemă de stat. O dată cu începerea luptei pentru ridicarea nivelului cultural al maselor muncitoare,

[1] A. I. Odobescu, Scrieri literare şi istorice, II, Bucureşti, 1877, p. 378 n.

[2] Nu intră în discuţie situaţia dinainte, cînd nu putea fi vorba de o intervenţie oficială. Gh. Adamescu pretinde a fi numărat 41 de sisteme ortografice între 1780 şi 1880 (Problemele actuale ale ortografiei romîneşti, Bucureşti, 1931, p. 3).

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

o dată cu înmulțirea ştiutorilor de carte şi răspîndirea tiparului în cercuri tot mai largi, a trebuit să se facă ordine şi în scriere.

Academia R.P.R., atentă la desfăşurarea acestei revoluții culturale, şi-a luat sarcina de a rezolva grabnic problema ortografiei şi a elaborat normele pe baza cărora se va scrie de acum înainte. Întemeiată pe criterii ştiințifice şi luînd ca punct de plecare tradiția literară, noua ortografie înlătură inconsecvențele de pînă acum şi impune reguli a căror însuşire e cît se poate de uşoară.

Una din marile calități ale ultimelor norme ortografice este strînsa lor legătură cu istoria limbii şi cu tradiția literară seculară. Aşa cum limba noastră literară de astăzi nu se poate rupe de trecut, nici scrierea ei nu poate să facă abstracție de particularitățile grafice care de-a lungul vremurilor s-au bucurat de popularitate printre cărturarii noştri.

În cele ce urmează se ilustrează cîteva fapte de ortografie care îşi găsesc sprijin în scrisul romînesc mai vechi, impunîndu-se nu ca nişte capricii personale ale celor care le-au recomandat, ci ca oglindiri ale unei tradiții literare.

Astfel scrierea *uşă*, *grijă*, corespunzînd rostirii din Moldova, Banat şi o parte a Ardealului, este preferată scrierii *uşe*, *grije*, corespunzătoare rostirii din Muntenia, Oltenia, sudul Ardealului şi Crişana; paralel cu acestea se impun pe baza principiului morfologic formele articulate *uşa*, *grija*, nu *uşea*, *grijea* (lui *ă* de la forma nearticulată corespunzîndu-i *a* la forma articulată, ca în *ladă — lada*).

Această grafie, recomandată astăzi de dragul stabilirii unui principiu ortografic, începe să apară încă din secolul al XVI-lea şi al XVII-lea în texte care potrivit cu regiunea unde s-au tipărit ar trebui să folosească scrierea cu *-e*, *-ea*.

« Cartea cu învățătură » a lui Coresi tipărită la Braşov (1581) dă alături de *grije* (pag. 214) şi *negrije* (pag. 238), formele *grijă* (pag. 266) şi *strajă* (pag. 266); articulat: *grija* (pag. 266, 411), *negrija* (pag. 233), *straja* (pag. 266).

« Noul Testament » de la Bălgrad (1648), alături de *grije* (pag. 186^{r}), *straje* (pag. 86^{v}), *cenuşe* (pag. 188^{r}), cuprinde formele *grijă* (pag. 159^{r}), *strajă* (pag. 49^{r}, 86^{v}), *cenuşă* (pag. 14^{v}, 82^{r}) şi forma articulată *grija* (pag. 186^{r}).

« Biblia » de la Bucureşti (1688) dă, din 18 exemple numărate la întîmplare, de 3 ori *grijă* (pag. 655, 660, 869) şi de 7 ori *grije* (pag. 368, 655, 658, 767 846, 868, 914); forma articulată *grija* apare de 8 ori (pag. 399, 655, 679 de 2 ori, 799 de 2 ori, 847, 914).

Strajă apare de 3 ori (pag. 779, 801 de 2 ori), iar *straja (streaja)* de 3 ori (pag 49, 179, 202).

Printre 34 de exemple, forma *cenuşă* se găseşte de 26 de ori (pag. 12, 229, 357 de 2 ori, 358, 381, 414, 479, 483, 486, 496, 531, 554, 580, 596, 614, 627, 653, 660, 672, 684, 730 de 2 ori, 758, 798, 915), *cenuşe* de 3 ori (pag. 375, 554, 699), iar forma articulată *cenuşa* de 5 ori (pag. 369, 668, 721, 730, 906).

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

În secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea grafiile de tipul *grijă, cenuşă* sînt frecvente în tipăriturile muntenești.

Între formele *cîine, mîine, mîini, pîine* şi *cîne, mîne, mîni, pîni* «Reguli de ortografie» le-au preferat pe cele dintîi, deşi celelalte apar la unii mari scriitori ca Eminescu, Creangă, Sadoveanu. Justificarea stă în aceea că formele de tipul *cîne* au caracter regional, pe cînd cele de tipul *cîine* sînt de mult consacrate ca literare şi au fost îmbrăţişate ca atare chiar de scriitori în a căror regiune se rosteşte *cîne*.

Astfel, dintre textele ardeleneşti, «Noul Testament» de la Bălgrad (1648) foloseşte alături de *cînii* (pag. 20ᵛ, 320ᵛ), formele *cîinele* (pag. 188ᵛ), *cîini* (pag. 266ʳ), *cîinii* (pag. 92ᵛ), *cîinilor* (pag. 9ʳ); alături de *mîne* (pag. 179ʳ), forma *mîine* (pag. 9ʳ, 86ʳ, 87ᵛ, 88ʳ, 168ᵛ, 237ᵛ); alături de *mîni* (pag. 53ᵛ, 144ʳ, 164ᵛ), *mînile* (pag. 19ᵛ, 37ʳ, 49ᵛ, 115ᵛ, 133ʳ, 165ʳ), *mînele* (pag. 53ʳ, 49ᵛ), *mănule* (pag. 179ʳ, 193ʳ, 280ʳ, 301ʳ), formele *mîini* (pag. 121ᵛ, 248ᵛ), *mîinile* (pag. 104ʳ, 165ʳ), *mîinele* (pag. 124ʳ, 133ʳ); formele *pîine, pîinea, pîini, pîinile* (pag. 5ᵛ, 15ʳ, 20ᵛ, 70ᵛ).

Tipăriturile moldoveneşti abundă în forme cu *-îi-*.

Cazania lui Varlaam, Iaşi (1643) cuprinde formele *cîine* (pag. 253, 455 din ediţia J. Byck), *cîini* (pag. 284), *cîinii* (pag. 250, 253, 281), *cîinilor* (pag. 250, 253);

mîine (pag. 291 de 5 ori, 322);

poimîine (pag. 291, 322);

pîine (pag. 256, 408, 412, 430), *pîinea* (pag. 250, 256, 260, 266, 310), *pîinile* (pag. 193).

«Şapte taine», tradusă de Eustratie logofătul, Iaşi (1645):

pîine (pag. 39, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 54, 66), *pîinea* (pag. 5, 41, 42, 44 şi tabla).

Pravila lui Vasile Lupu, tradusă de Eustratie logofătul, Iaşi (1646): *pîinea* (pag. 8ᵛ, 9ᵛ, 13ᵛ, 156ᵛ de două ori), faţă de *pîni* (pag. 7ᵛ).

La Dosoftei întîlnim forme cu *-îi-* în toate lucrările sale. Astfel în «Psaltirea» în versuri, Uniev (1673): *pîine* (pag. 139ᵛ); în «Dumnedzăiasca liturghie», Iaşi (1679): *pîine*;

în «Psaltirea» slavo-romînă, Iaşi (1680): *pîine* (pag. 98ʳ, 168ʳ) şi *pîinea* (pag. 98ᵛ, 136ʳ);

în «Viaţa şi petreacerea svinţilor», Iaşi (1682):

cîine (pag. 202ᵛ, 203ʳ), *cîinele* (pag. 25ʳ);

mîine (pag. 55ʳ de două ori);

pîine (pag. 16ᵛ, 18ᵛ, 54ʳ, 55ᵛ, 76ᵛ, 77ʳ, 110ᵛ, 173ᵛ), *pîinea* (pag. 147ᵛ, 182ᵛ, 247ᵛ), *pîinile* (pag. 106ᵛ);

în «Paremii», Iaşi (1683):

pîinile (pag. 8ʳ).

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

În «Învățătură svîntă adecă svintei şi dumnedzăeştii liturghii, tîlcuire», tradusă de Eremia Cacavela şi tipărită la Iaşi (1697):

pîine (pag. 50ᵛ, 51ʳ de 5 ori, 51ᵛ, 53ᵛ, 55ᵛ, 56ʳ de 2 ori); *pînea* (pag. 19ʳ, 50ʳ, 50ᵛ de 2 ori, 51ᵛ, 52ʳ, 54ʳ, 56ʳ); genitivul *pîini* (pag. 55ᵛ), *pîinii* (pag. 55ʳ), *pînei* (pag. 55ᵛ).

În «Divanul» lui Dimitrie Cantemir, Iaşi (1698) aflăm:

cîinele (pag. 135ᵛ), *cîinii* (pag. 29ᵛ, 52ᵛ, 106ʳ);

mîine (pag. 27ʳ, 27ᵛ, 42ʳ, 53ᵛ, 134ᵛ);

pîine (pag. 75ʳ, 76ᵛ), *pînea* (pag. VIIᵛ, VIIIʳ, 27ʳ, 74ᵛ, 76ᵛ, 81ᵛ).

Formele cu *-îi-* îşi fac tot mai mult loc în scrierile din secolul al XVIII-lea şi apar şi la scriitorii din secolul al XIX-lea, deşi în acest veac se manifestă printre scriitorii moldoveni o puternică tendinţă de moldovenizare a limbii literare.

Faptul se oglindeşte, de exemplu, într-o lucrare de Hristian Albert Rukert, tradusă de Alexandru Beldiman şi apărută la Iaşi (1818), al cărei titlu sună astfel: «Învăţătură sau povăţuire pentru facerea *pîinii* ceii de obşte mai neagră, pentru cea albă de casă . . . ».

Titlul ca şi cuprinsul se reproduc în a doua ediţie, din 1829.

Despre o lucrare a lui Nicodim, «Carte sfătuitoare pentru păzirea celor cinci simţiri», tipărită la Mănăstirea Neamţului (1826) se spune în prefaţă că «o au tălmăcit şi o au tipărit în limba noastră cea moldovenească, spre asemenea folos de obşte, pre carea toţi o aduc ţie din inimă, ca pre o fălie de *pîine* sau colac, sau dulceaţă duhovnicească».

În «Pavel şi Virghinia» de Bernardin de Saint-Pierre, apărută la Iaşi (1831) în traducerea lui Iancu Buznea, citim: «acum precum ştii, abia avem *pînea* de toate zilele» (pag. 85); «pentru ca să-ţi poţi scoate *pînea* de toate zilele» (pag. 94).

Alecu Donici, a cărui limbă are un accentuat caracter regional, foloseşte formele literare *cîine*, *pîine* în volumul al II-lea de «Fabule», tipărit la Iaşi (1842). Fabula «Doi *cîini*» (pag. 29), de exemplu, care începe cu:

Un *cîine*, de neam dulău . . .

cuprinde şi aceste versuri:

«Jujucă, ce mai faci mata?»
Întreabă *cîinele*, din coadă dînd încet.
(Acesta între *cîini* e semnul de respect.)

Iar în alte locuri citim:

El să gonea din urmă
De cătră vînători cu puşce înarmaţ
Şi *cîini* întărîtaţ. (pag. 7)

Că oae furtuşag nu are din natură,
Precum vecinii *cîini* vor spune lămurit,
Şi mai vîrtos că ea nu pune carne-n gură. (pag. 48)

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Simţindu-l pe sur aproape, *cîinii* toţi s-au întărtat (pag. 27)

Cîinii în a lor iuţală
Dau pe unde pot năvală. (pag. 27)

Oameni buni, le zisă, staţi!
Şi voi, *cîini*, ce-mi sînteţ fraţ! (pag. 28)

Şi oare poate fi mai mare nebunie
De cît să scurme el ogoară pe cîmpie
Şi-apoi să presăre ovăs sau altă *pîine*,
Cînd mult făcea mai bine
Ovăsul să-l dea mie
Ori murguşorului, iar *pîine* la găine? (pag. 49)

Potrivit cu tradiţia literară recentele « Reguli de ortografie » recomandă să se scrie *seară*, *seamă*, nu *sară*, *samă*.

În cuvîntul *seară* avem a face cu latinul *sera*, devenit în mod normal *seară* şi păstrat ca atare în limba literară; *sară* e o formă regională în care *ea* a devenit *a* după *s*, ca şi în *sacă* din *seacă*, *samănă* din *seamănă*. Dimpotrivă, *seamă* are ca punct de plecare rostirea şi scrierea *samă* (provenind din ungurescul *szám*), rostire şi scriere care au fost pînă la un moment dat generale. Considerat ca regional, *samă* a devenit *seamă* în graiul acelora care pronunţă *seară* şi s-a impus — ca şi acesta din urmă — şi în limba literară.

Procesul de înlocuire se observă încă din secolul al XVII-lea. În Pravila muntenească de la 1652, care incorporează întreg textul Pravilei moldoveneşti de la 1646, se remarcă, printre multe alte modificări de limbă, schimbarea lui *samă* în *seamă*:

Aceaste unealte şi bucatele ce vor fi . . . să vor lua toate şi să vor da pre *sama* domniei. (Pravila de la Iaşi, 1646, pag. 73ᵇ).

Aceaste unealte şi bucate ce vor fi . . . să vor lua toate şi se vor da pre *seama* domniei. (Pravila de la Tîrgovişte, 1652, pag. 207).

Unii din marii noştri scriitori care au ştiut să folosească cu măiestrie regionalismele au cuprins în limba operei lor şi rostirile *sară*, *samă*:

Sara pe deal buciumul sună cu jale
(M. Eminescu, Sara pe deal)

Mai am un singur dor:
În liniştea *sării*
Să mă lăsaţi să mor
La marginea mării.
(M. Eminescu, Mai am un singur dor)

Nu plîng că mi-e de Leana teamă;
De ciudă plîng eu numai, mamă.
Cuvintele ei nu le ieu
În *samă*.
(G. Coşbuc, Duşmancele)

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Prezența sporadică a acestor forme în scrisul clasicilor noștri mai noi nu se poate invoca în sprijinul păstrării lor în limba literară, de vreme ce chiar clasicii mai vechi, recunoscînd caracterul lor neliterar, au ținut să le îndepărteze. Astfel în « Satire și alte poetice compuneri » de Prințul Antioh Cantemir, traduse din rusește de A. Donici și C. Negruzzi, apărute la Iași în 1844, deși sînt folosite tot felul de moldovenisme (*judică*, *șepte înțălepți*, pag. 9, *naravurile*, pag. 45, *agiunge*, pag. 51, 56, *a voastre*, pag. 58, *a s-aducă*, pag. 77), întîlnim în mod consecvent grafia *seamă:*

Cînd cineva a *seama* cu ce nimicuri omul
Își perde a lui vreme, îi vine a gîndi
Că vieața omenească e fără de sfîrșit. (pag. 56)

Pe urmă luăiu *seama* că mulți din cei culcați
Mișca cîte o mînă sau capul rădica
Îngreuiat cu totul de strașnica beție. (pag. 61)

Și cum mai înainte desprețuia pre toți
Așa cu îngiosire acum îmbrățoșa
Picioarele acelor ce-ntăi nu-i băga *seamă*. (pag. 70)

La copiii fără minte slobozenia e dragă,
Dar greșesc cînd ei în *seamă* sfatul părintesc nu bagă. (pag. 32)

C. Negruzzi procedează la fel în « Păcatele tinerețelor », carte tipărită la Iași în 1857. Alături de *seamă*:

Gesticulam vorbind singur, fără să bag *seamă* la un bun bătrîn care mă privia cu mirare de cîteva minute. (pag. 272)

Luat-ai *seama* atunci cînd la o ceață ce vine și se întinde ca un giulgiu mortuar . . . ? (pag. 313)

apare cuvîntul *seară* (cu derivatele acestuia):

Ceilalți au adus cîștiurile moșiilor ce le priimiseră de cu *seară* și tot ce mai aveau. (pag. 80)

Fată Sarrăl
Eu ț-am zis *aseară*,
Să vezi oul cum se sară.

De altfel, C. Negruzzi își manifestase tendința de unificare a limbii literare și în coloanele revistei « Săptămîna », care a apărut la Iași, sub redacția sa, în 1853. În această revistă grafia *seară*, *seamă* (pag. 241, 242) se întîlnește cu scrierea *mîini*, *mîinile* (pag. 195, 235, 242).

Printre inovațiile « Normelor privind ortografia limbii » figurează și suprimarea literei *â*. Ca și atîtea alte probleme de ortografie, nici scrierea consecventă cu *î* nu e desprinsă de istoria limbii literare, de scrierea ei.

Unul dintre principiile care stau la baza noii noastre ortografii este ca fiecărui sunet din limba literară să-i corespundă o literă; prin urmare și sune-

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

tului *î* trebuie să-i corespundă o singură literă. În vechea ortografie existînd două litere pentru redarea acestui sunet, problema care s-a pus a fost alegerea uneia dintre ele.

Dintre cele două litere, *î* şi *â*, cea dintîi a avut mai multe şanse de a fi aleasă, întîi pentru că este cea mai veche, apoi pentru că şi în vechea ortografie era folosită în cele mai multe cazuri: iniţial (*înainte*), final (*hotărî*) şi medial (*neînvins, hotărîtor, hotărînd*), pe cînd *â* apărea numai în poziţie medială (*cântec*). Pe lîngă aceasta s-a ţinut seama de faptul că aceia dintre cărturarii progresişti care au urmărit simplificarea ortografiei romîneşti au preconizat mereu îndepărtarea lui *â*, — ultima rămăşiţă a exagerărilor latiniste în scrisul nostru, — şi folosirea exclusivă a lui *î*. Stăruinţa pînă mai ieri a lui *â* se datora îndărătniciei cu care unii dintre membrii vechii Academii au luptat pentru păstrarea acestui capriciu latinist.

Din momentul introducerii la noi a alfabetului latin, scrierea sunetului *î* a constituit una dintre problemele cele mai dezbătute. Începînd prin a fi redat sub trei forme: *â*, *ê* şi *î* (ca în « Elementa linguae daco-romanae », Buda, 1805, a lui G. Şincai), el a ajuns să aibă cinci semne: *â*, *ê*, *î*, *ô*, *û* (cu accent circumflex, aşa cum recomanda Eliade în « Curier de ambe sexe » 1841) sau *a*, *e*, *i*, *o*, *u* (fără accent, cum au crezut de cuviinţă Laurian şi Massim, autorii faimosului « Dicţionar » din 1871), apoi patru: *a*, *e*, *i*, *u* (după recomandarea lui Cipariu, în « Gramatica » din 1869), apoi două: *ă* şi *î* (potrivit cu regulile vechii Academii, de la 1904 încoace) sau numai unul: *î*.

Împotriva tendinţelor latinizante care au stat la baza diverselor sisteme ortografice, s-au manifestat cele mai înaintate elemente ale vieţii noastre intelectuale din ultima sută de ani: scriitori şi oameni de ştiinţă.

Încă înainte de introducerea oficială a scrierii cu litere latine, în alfabetul de tranziţie chirilico-latin, N. Bălcescu foloseşte în « Magazin istoric pentru Dacia » litera *î* pentru sunetul *î*. Pînă şi A. T. Laurian, coredactor la această revistă şi unul dintre cei mai exageraţi latinişti, acceptă să apară în articolele sale din « Magazin » grafiile: *romînii*, *Ţara romînească*, *romneşîte* (II, pag. 381, 384, 69).

Gr. Alexandrescu, al cărui volum « Suvenire şi impresii, epistole şi fabule » apare la 1847 cu alfabetul de tranziţie, întrebuinţează aici consecvent litera *î* şi scrie, de exemplu: *Romînia* (pag. 1), *romîneşti* (pag. 4), *romîni* (pag. 7), *romînii* (pag. 13, 14, 24), *Uniad romînul* (pag. 20).

După introducerea alfabetului latin, V. Alecsandri, autorul « Gintei latine », a sprijinit scrierea cu *î* a sunetului *î* şi l-a combătut pe T. Maiorescu, care, la 1880, într-un raport privitor la ortografie, recomanda scoaterea lui *î* din scriere, — fiindcă « nu-i convine să scrie *cînd* cu *î* », — şi tindea să scoată sunetul *î* chiar din limbă.

I. G. Sbiera, membru al fostei Academii, scria în mod consecvent cu *î*, chiar atunci cînd tipărea sub auspiciile Academiei. Pe coperta « Codicelui

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Voronețean » (1885) precizînd că e vorba de « ediţiunea Academiei *Romîne* » el îşi arată, între altele, calitatea de « membru al Academiei *Romîne* » şi pe aceea de membru al Societăţii « pentru cultura şi literatura *romînească* în Bucovina ». La 1886, Sbiera tipăreşte « Poveşti poporale *romînesci* ». În « *precuvîntarea* » la această culegere, el scrie că ar fi dorit ca în fruntea ei să dea un studiu despre acest « *gen de poezie poporală la romîni* ».

Aceeaşi scriere o întîlnim în lucrarea lui Sbiera despre « Aron Pumnul » (1889) şi în celebra lui operă « Mişcări culturale şi literare la romînii din stînga Dunării » (1897).

G. Alexici, profesor de literatură română la Universitatea din Budapesta, adoptase şi el scrierea cu *î*. La 1899 el a publicat o culegere de « Texte din literatura poporană romînă ». În prefaţa cărţii sale el se adresează *publicului romîn* şi anunţă pregătirea unui vocabular *al cuvintelor necunoscute de toţi romînii*.

N. Iorga a folosit în mod consecvent litera *î*. În « Istoria romînilor în chipuri şi icoane », volumul II (Bucureşti, 1905), de exemplu, el arată că a strîns în acest volum cîteva conferinţe ţinute la *Societatea femeilor romîne*, printre care una este intitulată « Viaţa sufletească a poporului romîn ».

Criticul G. Ibrăileanu a scris totdeauna cu *î*: « Spiritul critic în cultura romînească » (ed. I, 1909, ed. II, 1922), « Scriitori romîni şi străini » (1926) etc.

I. L. Caragiale şi-a tipărit broşura « 1907 — din primăvară pînă-n toamnă » înlăturîndu-l pe *â*. El scrie: *originalul romînesc* (pag. 3), *tînărul regat romîn* (pag. 5), *ţara romînească* (pag. 4), *Romînia* (pag. 10).

Anton Bacalbaşa, Const. Mille şi ceilalţi colaboratori ai publicaţiilor socialiste au folosit în toate împrejurările litera *î*.

Maestrul Mihail Sadoveanu scrie în mod consecvent cu *î*, şi şi-a impus de multe ori ortografia, chiar la cele mai îndărătnice edituri. Din lucrarea « La noi, în Viişoara » (Bucureşti, 1907), citäm: *romîn* (pag. 130), *romînii* (pag. 161); din « Dureri înăbuşite » (ed. II, Bucureşti, 1908): *începu să vorbească într-o romînească stricată* (pag. 22).

Romancierul Liviu Rebreanu scria invariabil cu *î*. Citäm din romanul « Răscoala », vol. I (Bucureşti, 1932): *ţăranul romîn* (pag. 11), *foi romîneşti* (pag. 32), *Romînia* (pag. 32), *aşa sîntem noi romînii* (pag. 33), *romînul* (pag. 40).

Revista « Contemporanul » care a început să apară la Iaşi în 1881, folosea pentru sunetul *î* exclusiv litera *î*. Astfel, se face o dare de seamă a conferinţei pe care M. Gaster a ţinut-o la *Ateneul romîn*, despre « Apocrifele în limba romînă » (II, pag. 542); în alt loc (II, pag. 511) se scrie: *romînii slavizaţi* şi *limba tuturor romînilor*.

Revista « Arhiva Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi », care începe să apară în 1889, foloseşte semnul *î* chiar atunci cînd scrie *romîn*, *romînesc*, *Romînia*.

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Revista « Critica socială », al cărei întîi număr poartă data de 1 decembrie 1891, a folosit exclusiv litera *î*, continuînd tradiția « Contemporanului »: *romîni*, *Romînia*, *țările romîne*, *ziarul « Republica Romînă »*, *ziarul « Romînul »*.

Revista « Literatură și știință » (1893-1894) a lui Gherea, tipărind cu *î*, scria: *Romînia* (I, pag. 9), *asupra familiei romîne* (II, pag. 133), *țăranului romîn* (II, pag. 266).

Chiar revista « Convorbiri literare », patronată de T. Maiorescu, ale cărui bizare concepții despre sunetul și litera *î* le-am văzut, folosește între 1899 și 1905 scrierea cu *î*; *Romînia*, *țările locuite de romîni*, *fonologia romînească* citim, de exemplu, pe coperta numărului din 15 iunie 1899.

« Curentul nou », revistă care a apărut la Galați începînd din noiembrie 1905, folosea consecvent litera *î*, pentru sunetul *î*, în toate situațiile.

Revista « Viața Romînească », care a început să apară la Iași în 1906, a folosit de asemenea litera *î*: *nume ciudate pentru urechea romînului* (I, pag. 50), *intelectualul romîn* (I, pag. 54), *trecutul romînesc* (I, pag. 55), *Romînia* (I, pag. 160).

Revistele « Viața socială » și « Facla » conduse de N. D. Cocea (1910 și anii următori) scriau numai cu *î*.

Revista « Cronica » (începe în 1915) de sub conducerea lui T. Arghezi și Gala Galaction scria cu *î*: *țările romîne*, *năzuințele romînești*, *Romînia* (I, numărul 7).

Revista « Însemnări literare », condusă de Mihail Sadoveanu și G. Topîrceanu (începe în 1919), și continuatoarea ei din 1936, « Însemnări ieșene », au scris numai cu *î*: *romînii*, *romînească*.

Filologii noștri, începînd cu A. Lambrior și H. Tiktin, au sprijinit necontenit scrierea cu *î*. Congresele filologilor ținute în anii 1925, 1926 și 1927 au recomandat fostei Academii Romîne, printre altele, înlăturarea lui *â*. Secția literară a Academiei Romîne a fost de acord cu această reformă; cîțiva membri de la alte secții au cerut însă să se facă o excepție cu *romîn* și derivatele lui, care să se scrie cu *â*. A fost suficient ca o parte dintre filologi să facă această concesie, pentru ca propunerea să cadă pînă la urmă cu totul.

Nu trebuie să credem că fosta Academie se făcea prin această îndărătnicie ecoul opiniei publice. În lucrarea citată mai sus, profesorul Gh. Adamescu scria: « Eu cred că se impune să renunțăm la cele două semne și să alegem numai pe *î*. *Cam așa e curentul general.* »

Argumentul adus totdeauna în favoarea scrierii cu *â* a fost păstrarea imaginii cuvîntului care stă la temelia lui *romîn*: latinul *romanus*. În special fosta Academie Romînă nu voia să renunțe la inscripția de pe fronton: ACADEMIA ROMANA. Oricum s-ar scrie acest cuvînt, cu *â* sau cu *î*, nimeni nu mai tăgăduiește astăzi romanitatea limbii romîne. De la « Gramatica limbilor romanice » a lui Fr. Diez (1836) pînă la cea mai recentă lucrare despre limbile romanice a filologului sovietic M. Serghievski, limba romînă figurează alături de limba italiană, franceză etc. printre limbile romanice.

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Recomandînd scrierea *sînt*, *sîntem*, *sînteţi* în loc de *sunt*, *suntem*, *sunteţi*, «Regulile de ortografie» nu fac altceva decît să consfinţească grafia tradiţională corespunzătoare rostirii populare a formelor flexionare de la prezentul indicativ al verbului *a fi*. Existenţa scrierii cu *u* se datoreşte intervenţiei latiniştilor, care, în dorinţa de a aplica şi în cazul de faţă principiul etimologic, au luat ca punct de plecare forma latină de persoana a III-a plural *sunt*. În realitate, cum vom vedea, flexiunea romînească nu pleacă de la această formă.

Iată istoria paradigmei în discuţie. În latina clasică verbul *esse* se conjuga la indicativ prezent astfel: *sum*, *es*, *est*, *sumus*, *estis*, *sunt*. Singurele dintre aceste forme care se oglindesc în limba romînă sînt *sum* de la persoana I şi *est* de la persoana a III-a singular.

Sum a devenit *su*, atestat în cele mai vechi texte romîneşti: *cătră tinre* ***su*** *arrucatu dentr-aşternut* (= către tine sînt aruncat din aşternut), Psaltirea Hurmuzaki, 17[r], avînd în diverse poziţii sintactice şi formele *îs*, *-s*, ca în limba vorbită de astăzi (***îs*** *mulţumit*, *nu-****s*** *bolnav*).

Est a devenit *e*, schimbat în *-i*, *i-* şi *îi* în unele împrejurări (*nu-****i*** *slab*, ***i****-un prost*, ***îi*** *gras*).

Originea lui *este* ca şi a lui *eşti* e obscură; între apariţia unuia şi a celuilalt trebuie să fie însă o legătură. S-ar putea să fi existat latinul de persoana a II-a singular *esti* devenit în romînă *eşti*, după care s-a refăcut *este* la persoana a III-a. S-ar putea să fi existat latinul de persoana a III-a singular *este*, după care s-a refăcut *eşti*. Nu e exclus, de asemenea, să fi existat încă din latină formele de persoana a II-a şi a III-a: *esti*, *este*. Cît priveşte cele trei forme de plural, ele au fost înlocuite cu formele conjunctivului prezent: *simus*, *sitis*, *sint*, rostite în latina mai tîrzie *semu*, *seti*, *sentu*; acestea se reflectă în formele *sem*, *seţi*, *sînt*, care apar în textele noastre vechi. Sub influenţa lui *sînt* s-au creat pe de o parte formele *sîntem*, *sînteţi*, pe de alta forma *sînt* de persoana I singular, drept model al fenomenului servind situaţia de la verbe de tipul *tac*, *trec* la care persoana a III-a plural e comună cu persoana I singular (*eu tac*, *trec* ca şi *ei tac*, *trec*), deci ***eu sînt*** ca şi *ei sînt*, iar persoana I şi a II-a plural apar ca formate din persoana I singular şi a III-a plural cărora li s-au adăugat desinenţele de persoana I şi a II-a plural *tac* — *tăc****em***, *tăc****eţi***; *trec* — *trec****em***, *trec****eţi***, deci: *sînt*, *sînt****em***, *sînt****eţi***). Coexistenţa formelor *sînt* şi *îs*, *-s* la persoana I singular a dus la adoptarea lui *îs*, *-s* şi la persoana a III-a plural.

Aceasta este pe scurt evoluţia formelor de indicativ prezent ale verbului *a fi*. Precum se vede, în istoria lor mai veche nu intervine nimic care să justifice scrierea *sunt*, *suntem*, *sunteţi*, şi într-adevăr situaţia expusă mai sus este singura care stăruie pînă astăzi în limba poporului şi e sprijinită de tradiţia sănătoasă a marilor noştri clasici.

Scrierea cu *u* a intervenit atunci cînd, în încercările de a se adapta alfabetul latin la sunetele romîneşti, s-au ivit dificultăţi în alegerea unei

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

litere care să redea sunetul *î*. Am văzut mai sus că această alegere a variat de la cinci litere pînă la una, şi că abia astăzi s-a luat o hotărîre justă şi definitivă în privinţa scrierii acestui sunet cu o singură literă: *î*. La început însă, fiecare *î* avea să se scrie pornind de la sunetul originar. Considerînd că în *sînt* avem a face cu latinul *sunt*, unii etimologişti socotesc că *î* trebuie să fie transcris aci printr-o literă derivată din *u* sau chiar prin *u*. Astfel s-a ajuns la scrieri ca *sûnt* (de exemplu: Petru Maior, în «Lexiconul de la Buda», 1825, «Dialog», pag. 54; J. Alexi, «Grammatica daco-romana sive valachica», Viena, 1826; Moysi Bota, «Versuri îndemnătoare către deprinderea tinerimei romîneşti întru învăţături . . .», Buda, 1829, ş. a.), *sûnt* (de exemplu: «Omul de lume», traducere de Vasile Gergely de Csokotis, Viena, 1819), *sunt* (de exemplu: Ioan Bobb, «Dictionariu rumanesc, lateinesc si unguresc», Cluj, 1822; Petru Maior, în «Lexiconul de la Buda», 1825, Dialog, pag. 57, 62, 95). Nu au lipsit nici scrierile *sint* (Samuil Micu Clain, «Carte de rogacioni», Viena, 1779), *sênt* (G. Şincai, «Elementa linguae daco-romanae», Buda, 1805, pag. 101), *sînt* (G. Şincai, «Elementa . . .», pag. 49). Paralel cu fiecare dintre aceste grafii apăreau şi *sûntem*, *sûnteţi*, *sûntem*, *sûnteţi* etc.

Soluţiile care, dintre toate acestea, au avut la început mai mulţi partizani au fost cele în legătură cu scrierea «etimologică» sub forma *sûnt* şi *sunt*, dar încetul cu încetul se introduce grafia corespunzătoare adevăratei pronunţări, *sînt*, grafie recomandată astăzi.

Începînd prin a fi folosită în scrierea cu litere latine, grafia cu *u* a pătruns şi în scrierea cu litere chirilice sau semi-chirilice. Astfel o aflăm în «Curierul de ambe-sexe» al lui I. Eliade (de exemplu în volumul II, 1839) în «Dacia literară» (1840) şi «Arhiva romînească» (vol. II, 1845) ale lui M. Kogălniceanu, în «Magazin istoric pentru Dacia» al lui A. T. Laurian şi N. Bălcescu (de exemplu în volumul I, 1845), alternînd uneori cu grafia *î*. De asemenea, în alte tipărituri: «Condica de comerciu», Bucureşti, 1840; «Satire şi alte poetice compuneri» de Prinţul Antioh Cantemir, traduse din ruseşte de A. Donici şi C. Negruzzi, Iaşi, 1844.

Trebuie să subliniem faptul că, deşi se propovăduiau diverse scrieri pentru *sînt*, *sîntem*, *sînteţi*, niciodată reformatorii nu s-au gîndit la deformarea pronunţării tradiţionale, lucru care se vede pe de o parte în folosirea unui semn distinctiv (*û*, *û*, spre deosebire de *u*), pe de alta în felul cum erau redate cuvintele în scrierea cu chirilice. Astfel Petru Maior (în «Lexicon») scrie *sûnt* sau *sunt*, dar сѫнт sau сънт (= sînt); Timotei Cipariu (în «Gramatica limbii romîne», Bucureşti, 1869, 1877) scrie *sunt*, dar cînd vorbeşte despre sunete reproduce cuvîntul cu chirilice: сѫнтѫ (vol. I, p. 52). A le atribui celor dintîi latinişti pronunţarea cu *u* (*sunt*) înseamnă a nu respecta adevărul. Această pronunţare e de dată mult mai recentă şi e datorită influenţei pe care de multe ori o exercită grafia asupra pronunţării. Nu încape îndoială că imaginea latinului *sunt* a jucat un rol hotărîtor. O asemenea influenţă nu

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

s-a produs asupra pronunțării unor cuvinte ca *lîngă* sau *de-a rîndul*, scrise *lûngă*, *d-a rôndul*, deoarece în mintea cititorilor nu și-au putut face loc legături « etimologice ».

Redusă la o problemă grafică, apoi la una tipografică (absența lui *û* din casa de litere a tipografiei impunînd folosirea lui *u*[1]), scrierea cu *u* a început să devină supărătoare cînd a fost considerată ca reproducînd o pronunțare autentică și cînd sub influența ei s-a ajuns la pronunțarea artificială *sunt*. În așa măsură s-a înrădăcinat această pronunțare, firește printre cei « cu carte », încît sînt unii care se întreabă dacă s-a rostit vreodată altfel. Putem afirma că, dimpotrivă, poporul nu a rostit niciodată altfel decît *sînt*, *sîntem*, *sînteți*, și că foarte tîrziu a pătruns în limba cărturarilor rostirea cu *u*.

Făcînd abstracție de cele cîteva texte de prin mijlocul secolului al XIX-lea scrise cu litere chirilice sau cu alfabetul de tranziție latino-chirilic (dintre care unele s-au citat mai sus), nu s-a scris cu chirilice decît *sînt*. Gramaticile cele mai vechi, chiar ale latiniștilor care propovăduiau scrierea *sunt*, *sùnt*, *sênt*, *sint*, subliniază că adevărata pronunțare este *sînt*.

Iannache Văcărescul în « Observații sau băgări de seamă asupra regulelor grammaticii rumînești » (ediția I Rîmnic, 1787, ediția a II-a Viena, 1797) dă la conjugarea verbului *a fire* formele *sîntu*, *sîntem*, *sînteți*, *sîntu* (cu chirilice).

George Șincai în « Elementa linguae daco-romanae sive valachicae », Buda, 1805 (ediție nouă a gramaticii scrise în colaborare cu Samuil Micu, Viena 1780), dă formele *io sînt*, *noi sîntem*, *voi sînteți*, *iei sînt* (cu litere latine) la pagina 49, și *sênt*, *sêntem* la pagina 101 și în alte locuri.

În Gramatica germano-romînă a lui Anton de Marki, Cernăuți, 1810, găsim, scrise cu chirilice, formele *eu sîntŭ*, *noi sîntem*, *voi sînteți*, *ii*, *iale sînt* (pag. 62), iar « Grammatica daco-romana sive valachica » de Ioan Alexi, Viena, 1826. dă cu litere latine *jo sùm*, *sùnt*, *noi sùntem*, *voi sùnteți*, *ei*, *ele sùnt* (pag. 81).

Petru Maior, în « Orthographia romana sive latino-valachica », Buda, 1819, reprodusă și în « Lexiconul » de la Buda, 1825, scriind *sůnt* (pag. 54) sau *sunt* (pag. 57, 62) cu litere latine, redă rostirea românească prin litere chirilice: сѫнт (*sînt*); la fel, în corpul « Lexiconului » apare сѫнт (*sînt*), pag. 686.

În « Gramatică românească » de I. Eliad, Sibiu, 1828, apare peste tot *sînt*, iar în paradigma lui *a fi* (pag. 44), aflăm: *sîntŭ* și *îsŭ*, *sîntem*, *sînteți*, *sîntŭ* și *îsŭ* (cu chirilice).

---

[1] Această situație se oglindește, de exemplu, în felul cum s-a tipărit ediția poeziilor lui Grigore Alexandrescu, « Meditații, elegii, epistole, satire și fabule », București, 1863. Aci, în afară de *sînt*, strecurat întîmplător după modelul ediției precedente, din 1847, apar scrierile *sûnt* și *sunt*.

La fel se petrec lucrurile în A. I. Odobescu, « Scrieri literare și istorice » București, 1887, lucrare în care se folosește o ortografie etimologizantă și în care *sûnt* e deseori înlocuit prin *sunt*.

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Iordache Golescul, în « Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticeşti », Bucureşti, 1840, folosind o scriere de tranziţie în care cele mai multe litere sînt latine, dă la pag. 32 (tabloul al 6-lea): *sînt, sîntem, sînteţi, sînt.*

Timotei Cipariu, unul dintre cei mai înverşunaţi latinomani ai vechii Academii, scrie în « Gramatica limbii romîne », partea I, Bucureşti, 1869, în mod consecvent *sunt*; dar în exemplele citate în cursul expunerilor teoretice, folosind scrierea chirilică, dă сѫнт (*sînt*), pag. 52.

Cu cele cîteva excepţii citate mai sus, cărţile secolului al XIX-lea scrise cu litere chirilice reproduc consecvent rostirea autentică. Astfel: « Cărticica năravurilor bune », Sibiu, 1819: *sînt* (pag. 12), *sînteţi* (pag. 29); Ioan Barac, « Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului », Bucureşti, 1821:

Nu le arunca pricină
Celor ce nu *sînt* de vină (pag. 27);

Barbu Paris Momuleanu, « Caracteruri », Bucureşti, 1825, scrie peste tot *sînt, sîntem, sînteţi*:

Lacrămile lor le *sînt*
Arme, foc ce ard pămînt (pag. 121);
. . . nu ştim cît *sîntem* datori (pag. 27);

revista « Albina romînească », Iaşi, 1829, folosea exclusiv formele cu *î*, ca *sînt, sîntem* din cuvîntul introductiv; de asemenea contemporanul ei de la Bucureşti, « Curierul romînesc », 1829, scria *sînt, sîntem, sînteţi.*

Cînd nu ţinea să-şi manifeste latinismul, I. Eliade, ca şi în «Gramatica » sa, foloseşte grafiile cu *î*. Astfel în traducerea tragediei « Fanatismul sau Mahomet proorocul », Bucureşti, 1831:

Nu *sînt* dară ascultată? (pag. 10)

Voi ce-a cădea *sînteţi* gata subt un eres urîcios (pag. 64).

De asemenea în « Regulile sau gramatica poezii », Bucureşti, 1831:

Nu *sînt* toate cualităţile duhului cuviincioase la toate felurile de poezie (pag. 8),

sau în « Culegere din scrierile lui I. Eliad », Bucureşti, 1836:

Fiii tăi *sîntem*, tu ne-ai încredinţat (pag. 1);

Cu această şcoală, domnii mei, ce domnia-voastră aţi întemeiat, nu *sînteţi* numai fondatori ai Teatrului Naţional (pag. 11);

Frumoşi îţi *sînt* ochii (pag. 57).

În « Istoria naturală » de doctorul Cihak, Iaşi, 1837:

Aceste *sînt* cele mai simple forme de animale (pag. 248);

în D. Ţichindeal, « Filosofice şi politice . . . învăţături », Bucureşti, 1838:

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

Unde *sînt* răi mai-marii cetăţilor, acolo e rău de cetăţeni (p. 155),

în revista lui George Bariţ, «Foaie pentru minte, inimă şi literatură», II, Braşov, 1839: eu *sînt* hotărît (pag. 231); *sînteţi* cu noi dintr-o mumă născuţi (pag. 241); numai de jumătate *sîntem* siguri că nu vom piarde ceva (pag. 270).

Alecu Donici, în «Fabule», I, Iaşi, 1840, scrie:

Sînt mulţi asămine ca şi paingu meu (pag. 13);

Lăsaţi că doar nu *sînt* aşa de nătărău (pag. 39),

iar Grigore Alexandrescu, în «Suvenire şi impresii, epistole şi fabule», Bucureşti, 1847:

Sînt încredinţat c-ai rîde, cînd vr-o dată ai putea
Să mă vezi umblînd pe cîmpuri, rătăcit cu muza mea (pag. 181).

Aici nu *sînt* văi sau dealuri, nu *sînt* crînguri sau păduri (pag. 185);

Nu gîndi cu toate-acestea, cum că mă gătesc să cînt
Slava vremilor trecute, veacuri care nu mai *sînt* (pag. 184).

De-mbunătăţiri rele cît vrei *sîntem* sătui (pag. 30).

În fabula «Uleul şi găinile», Grigore Alexandrescu scrie:

Uleii *sînt* cinstiţi
Cînd *sînt* nenorociţi (pag. 269);

iar în «Cîinele şi căţelul»:

Cît îmi *sînt* de urîte unele dobitoace (pag. 225).

N. Bălcescu folosea aceeaşi grafie în «Magazin istoric pentru Dacia», I, Bucureşti, 1845:

Noi *sîntem* foarte săraci în asemenea scrieri pentru vremile cele mai vechi (pag. 13);

Tradiţiile sau poveştile populare *sînt* un izvor care slujeşte la aceeaşi ţintă ca şi poeziile (pag. 3);

la fel, M. Kogălniceanu în «Arhiva romînească», II, Iaşi, 1845:

Socot de prisos a arăta pricinile unei asemine întîrzieri; ele *sînt* de deosăbite feluri (pag. III);

Pentru cei însă cărora le *sînt* străin, slujească de dovadă a netrîndăviei mele «Catalogul» cărţilor publicate de către mine (pag. III);

iar în «Letopisiţile ţării Moldovii», I, Iaşi, 1852:

Cronicile Moldaviei . . . *sînt* cel mai sigur şi mai temeinic izvor a istoriei naţionale (pag. III);

. . . această istorie, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce *sîntem* (pag. XXIX);

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

În « Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt I. Văcărescu », București, 1848, citim de exemplu:

Musele ce-mi *sînt* dragi foarte
Aveau ceasul hotărît (pag. 9);

O voi ce *sînteți* scăpare
Goniților de noroc (pag. 128)

Prin el *sîntem* împăcați (pag. 70).

C. Negruzzi scria în revista « Săptămîna », Iași, 1853, al cărei redactor era:

... pentru sufletul lui eu *sînt* răspunzător (pag. 187);

... *sîntem* datori, fraților, să ascultăm glasul conștiinței noastre (pag. 234),

iar în « Păcatele tinerețelor », tipărită la Iași, 1857:

Poate că măria-ta ai auzit lucrurile precum nu *sînt* (pag. 112);

Au doar nu *sînt* și eu unsul lui dumnezeu? (pag. 113);

Sonatele lui Beethoven, fantasiile lui Haydn, capriţurile lui Paganini pentru ca *sînt* o jucărie (pag. 68).

Vom trece acum la examinarea faptelor din tipăriturile cu alfabet latin.

Alexandru Odobescu, în operele căruia se oglindește ortografia latinistă a vremii, scria *sînt*, *sîntem*, dar acestea apar transpuse cu *û* sau, cum s-a arătat mai sus, cu *u*:

fiindcă *sûntem* la un curs de seară (« Istoria arheologiei », I, București, 1877, pag. 241);

ele *sûnt* foarte frumos lucrate (ibid., pag. 242).

Poeziile lui M. Eminescu au apărut în volum sub îngrijirea lui T. Maiorescu (ediția I, București, 1884) și e sigur că T. Maiorescu și-a impus ortografia sa. În ceea ce-l privește pe *sînt*, el e redat în mod consecvent prin *sunt*. Știm că M. Eminescu pronunța *sînt* și-l reda prin *sûnt* și *sunt*. Acest fapt, care nu e vizibil în versuri ca:

Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe (pag. 145)

Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece (pag. 55)

e foarte clar acolo unde e vorba de rime:

Și păru-i de-aur curge din raclă la pămînt;
Căzuți în cap *sunt* ochii; un zîmbet trist și sfînt
Pe buzele-i lipite ce vinete ăi *sunt* (pag. 218).

După cum *pămînt* e redat prin *pămînt*, *sînt* s-a tipărit *sunt*. De asemenea în versurile:

... ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce *sunt*
Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt (pag. 242).

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

De aceea zilele îmi *sunt*
Pustii ca nişte stepe,
Dar nopţile-s de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai pot pricepe (pag. 292).

În poveştile lui I. Creangă, apărute la Iaşi în 1890 şi tipărite parţial încă în timpul vieţii autorului, ne întîmpină mereu formele cu *î*:

N-am sărit peste garduri niciodată de cînd *sînt* (pag. 28).

Ba *sînt* de toate, ziseră cele două, dar *sînt* ale mămucăi (pag. 9).

... iară noi ca mezini ce *sîntem* să rămînem aici, în casa bătrînească (pag. 15).

Noi *sîntem* o dată băieţi şi ce-am vorbit o dată vorbit rămîne (pag. 20).

La discreţia diverselor sisteme de ortografie apar şi poeziile lui G. Coşbuc. *Sînt* al poetului se tipăreşte în primele ediţii şi sub forma *sunt* şi sub forma *sânt*:

Scad sfinţii-ncet şi vinul scade!
Dar vin mai e, sfinţi nu mai *sunt*!
Să nu poţi bea, căci n-ai un sfînt,
Şi-n gol să bei nu sẽ prea cade!
(« Balade şi idile », Bucureşti, 1893, pag. 106)

Dar mâne va mai fi pământ?
Mai fi-vor toate câte *sânt*
... Tu soare sfânt? (ibid., pag. 149)

Supt plopii rari apele sună
Şi plopii rari vîjie-n vânt
Ei parcă dau hohot să-mi spună
În rîs ce nemernică *sânt* —
Ce rea, ce nemernică *sânt*,
Şi apele-mi strigă « Nebună! » (ibid., pag. 36).

În tipăriturile de mai tîrziu G. Coşbuc îşi apără rostirea autentică. Astfel în « Ziarul unui pierde-vară », Bucureşti, 1902:

Noi *sîntem* cu toţii tineri (pag. 145)

Sînt de-acei ce-au stat în cale (pag. 121).

De asemenea în « Fire de tort » (ediţia a III-a, Bucureşti, 1905), volum a cărui tipărire a fost supraveghiată de însuşi poetul:

Eu simt că voi muri-n curînd,
Că nu-mi mai *sînt* în fire (pag. 7).

Dar *sînt* eroi de epopee
Cînd braţul li-e liberator (pag. 10)

Sînteţi săraci, flămînzi şi goi (pag. 15).

A. Vlahuţă nu putea pronunţa altfel decît *sînt*, şi aşa îşi formulează faimosul îndemn la ridicare adresat poeţilor:

Unde ni *sînt* visătorii... ? (« Poezii », Bucureşti, 1915, pag. 175).

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

St. O. Iosif nu scria decît *sînt* şi doar în tipografie i se schimba grafia. În « Poezii » (Bucureşti, 1902), alături de un:

Nu mai *sunt* în luncă flori (pag. 52),

apare *sînt* peste tot:

Eu nu-s decît un sol, — eu *sînt* drumeţul
Grăbit, — şi noaptea înapoi mă cere...
Sînt flacăra pe care-o poartă vîntul (pag. 12)

Sînt mari averi domneşti, strînsoarea, rodul
Atîtor lacrimi şi sudori cumplite (pag. 27).

Sînt iele măiastre
Pe urmele voastre (pag. 81).

Această scriere apare şi în lucrările de colaborare cu D. Anghel, ca în « Cometa » (Bucureşti, 1912), unde se strecoară cîţiva *sunt* şi *suntem*, formele corecte impunînd ca număr:

Sînt numai şapte culori în curcubeu ! (pag. 11)

Şi *sîntem* foarte mîndri (pag. 45)

So eine schöne Nixe cum *sînteţi* dumneavoastră (pag. 52).

B. Delavrancea scria *sînt*, *sîntem*, *sînteţi* (dar şi pe el l-au trădat editorii şi tipografii). Astfel în « Hagi-Tudose », Bucureşti, 1903, citim:

Ştiu eu că *sînteţi* băeţi buni (pag. 121).

Sîntem între două focuri (pag. 224).

Discursurile lor parcă *sînt* gîndite, scrise şi zise de un singur om, atît de mult se potrivesc (pag. 213).

M. Sadoveanu a pronunţat şi a scris totdeauna *sînt*, *sîntem*, *sînteţi* şi nu s-a abătut niciodată de la această scriere, după cum nu a renunţat niciodată la folosirea consecventă a lui *î*.

I. A. Bassarabescu, P. Cerna, Em. Gîrleanu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu şi mulţi alţii, poeţi, romancieri şi critici au folosit în mod consecvent formele: *sînt*, *sîntem*, *sînteţi*.

E mare şi numărul oamenilor de ştiinţă, istorici şi filologi, care au practicat scrierea *sînt*. Printre aceştia din urmă îi amintim pe A. Lambrior, B. P. Hasdeu, O. Densusianu, H. Tiktin, iar dintre istorici pe N. Iorga.

Unele publicaţii periodice progresiste şi în special revistele şi ziarele socialiste au adoptat grafia *sînt*. Aşa au procedat « Contemporanul » (Iaşi, 1881 şi urm.), « Critica socială » (Iaşi, 1891-1893) şi altele, citate mai sus în legătură cu scrierea sunetului *î*.

Rostirea *sînt* fiind populară, era firesc ca ea să apară în culegerile de folklor sau de dialectologie. Într-adevăr, cele mai bune colecţii: « Materialuri folkloristice » publicate de Gr. Tocilescu, Bucureşti, 1900, şi « Graiul nostru » de

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)

I. A. Candrea, O. Densusianu şi Th. D. Sperantia, Bucureşti, 1906-1907, atestă pronunţarea cu *î* ca singura autentică.

E demn de subliniat faptul că scrierea cu *u*, recomandată de fosta Academie Romînă, nu s-a putut impune nici măcar în publicaţiile acestei instituţii. Astfel, filologul Grigorie Creţu tipărind « Lexiconul slavo-romînesc » al lui Mardarie Cozianul, Bucureşti, 1900, în Editura Academiei, foloseşte forma *sînt*; la fel procedase I. G. Sbiera în « Codicele Voroneţean », Cernăuţi, 1885, editat de asemenea de Academie. În fine, chiar Dicţionarul Academiei a nesocotit de la începutul apariţiei sale grafia cu *u*, scriind, potrivit cu procedeul ortografic curent, *sânt*.

Din cele expuse mai sus, se înţelege uşor cît de lipsită de temei era scrierea *sunt* şi cît de intolerabilă era pătrunderea ei. Ţinem să amintim aci şi părerea lui A. Lambrior în această privinţă:

« . . . Cei ce-şi fac un titlu de învăţaţi scriind *sunt*, *suntem*, *sunteţi* se înşală şi aici, ca oriunde nu vor scrie vocala ce o rosteşte un norod întreg, căci n-au pus mîna pe vocala primitivă, ci numai se fac de rîsul generaţiilor viitoare » (în « Revista pentru istorie, archeologie şi filologie », I, Bucureşti, 1883, pag. 42).

Generaţia de astăzi, însufleţită de simţul răspunderii, nu putea să stăruie în această eroare. Iată de ce socotim că şi în această problemă, ţinînd seama de datele istoriei limbii literare, « Normele privind ortografia limbii romîne » au găsit soluţia justă.

BDD-A10253 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:35 UTC)